

Initiatiefvoorstel

“Maatschappelijk Verantwoord Inkopen” naar een hoger plan

Samenvatting

De Groene Zaak heeft in januari 2015 de ‘Quick scan Duurzaam Inkopen bij provincies en gemeenten’ uitgebracht.^{1 2} Deze scan gaat onder meer over catering, ICT, wegen, OV, elektrische auto’s en gebouwen. De provincie Noord-Holland eindigde in het onderzoek als drie na laatste van tien provincies. Noord-Holland voldoet weliswaar aan de minimeisen die het Rijk stelt, maar zou ernaar moeten streven om het Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) naar een hoger plan te tillen waarbij niet alleen aan de minimeisen (basisniveau 0) wordt voldaan, maar leveranciers ook worden aangemoedigd (niveau 1) en uitgenodigd (niveau 2) om zo duurzaam mogelijke producten en diensten te leveren.

Door als overheid als zeer grote inkoper (60 miljard euro per jaar) de eis tot duurzaamheid centraal te stellen, kan het aankomende innovaties over hun marktdrempel helpen en zo bijdragen aan groei en banen. Het totale inkoopvolume door de provincie is ruim 230 miljoen euro.³ Het is hiermee een strategisch economisch instrument voor verduurzaming en andere doelen van de provincie, zoals hergebruik van grondstoffen, tegengaan van klimaatverandering, het stimuleren van innovatie, bevorderen van werkgelegenheid en het stimuleren van goede arbeidsomstandigheden wereldwijd. TNO heeft berekend dat met circulaire economie (onderdeel van MVI) landelijk jaarlijks tenminste € 7 miljard is te verdienen, ruim 50.000 banen gecreëerd kunnen worden en de milieu-impact sterk gereduceerd kan worden.⁴

In dit initiatiefvoorstel worden 10 concrete maatregelen voorgesteld die MVI verder helpen. Van emissievrije auto’s en bussen en, het in de prijs meerekenen van vermeden externe kosten, tot biologische bloemen en circulair aanbesteden.

¹ <http://degroenezaak.com/business-politics/duurzaam-inkopen/>

² ‘De Groene Zaak – ondernemers voor een duurzame economie’, een netwerkorganisatie met circa 200 ondernemingen die actief duurzaam zaken willen doen, <http://degroenezaak.com/>

³ Mondelinge mededeling ambtenaar sector Inkoop provincie Noord-Holland

⁴ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2013/06/20/tno-rapport-kansen-voor-de-circulaire-economie-in-nederland>

Inleiding

De Groene Zaak, een organisatie die ernaar streeft om de transitie naar een duurzame economie en samenleving te versnellen, heeft in januari 2015 de 'Quick scan Duurzaam Inkopen bij provincies en gemeenten' uitgebracht. Deze scan gaat onder meer over catering, ICT, wegen, OV, elektrische auto's en gebouwen. De provincie Noord-Holland eindigde in het onderzoek als drie na laatste van tien provincies. Onderwerpen waar de provincie laag op scoorde waren o.a. het voldoen aan de ambitie van 5% social return of het toepassen van de Prestatieladder Socialer Ondernemen, het controleren of duurzaamheidseisen in de offerte ook daadwerkelijk zijn uitgevoerd, bedrijfsauto's met minimaal A- of B-label en duurzaamheid in contracten met financiële dienstverleners.

Noord-Holland voldoet weliswaar aan de minimumeisen die het Rijk stelt, maar zou ernaar moeten streven om het Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) naar een hoger plan te tillen. Deze ambitie heeft de provincie ook. Dit komt onder meer tot uitdrukking in:

- de maximale score van de provincie op de vraag van De Groene Zaak over de ambitie 'Duurzaam inkopen-plus';⁵
- het Coalitieakkoord 'Ruimte voor groei' waarin is opgenomen dat 'Milieu- en duurzaamheidsaspecten integraal worden meegenomen in beleid' en 'Wij onderschrijven het belang van de circulaire economie';⁶
- de Nota Inkoopbeleid 2013-2016 van de provincie met daarin een aparte paragraaf over maatschappelijk verantwoord inkopen;⁷
- het Milieubeleidsplan waarin als doel is opgenomen: 'Via een transitie naar een circulaire economie zowel milieuvraagstukken oplossen als kansen creëren en benutten voor een toekomstbestendige en concurrerende economie'
- de suggestie die in het Milieubeleidsplan is opgenomen om als provincie zelf actief aan de slag te gaan met circulair inkopen (in aanbestedingen) onder meer door te starten met één of meer pilotprojecten;⁸
- de toezegging van het College in de commissie EEB van 15 juni 2015 om later terug te komen op ondertekening Green Deal Circulair inkopen en van gedachten te wisselen over het meenemen van externe kosten in een beslissing over aanschaf van een dienst of product;
- de toezegging van het College in de vergadering van de Provinciale Staten op 14 december 2015 om Noord-Hollandse gemeenten te stimuleren best-practices van Fair Trade gemeente over te nemen.

Dit initiatiefvoorstel helpt mee de 'ruimte voor groei' uit het Coalitieakkoord vorm te geven. Dat doen we door duurzame economie te stimuleren. Daarbij maken we een onderscheid in voorstellen voor maatregelen en uitgangspunten die op een breed draagvlak kunnen rekenen (korte termijn maatregelen) en voorstellen die nog niet op een breed draagvlak kunnen rekenen ('middellange termijn maatregelen'). Maatregelen en uitgangspunten uit de tweede categorie vormen punten op de horizon waarnaar gestreefd kan worden of die onderwerp van discussie kunnen zijn. De wens van de indieners is dat dit voorstel bijdraagt om in een volgend benchmark-onderzoek over duurzaam inkopen bij de beste drie provincies te eindigen.

Maatschappelijk verantwoord inkopen: minimale impact

Het ministerie van Economische Zaken hanteert als definitie van Duurzaam inkopen, of Maatschappelijk Verantwoord Inkopen, dat bij de inkoop van producten, diensten en werken de effecten op people (mensen), planet (planeet, milieu) en profit (winst) worden meegenomen. Binnen

⁵ <http://degroenezaak.com/business-politics/duurzaam-inkopen/>, blz. 59. Maximale score (2) op vraag 1

⁶ https://www.noord-holland.nl/bestanden/begroting2016/Coalitieakkoord_2015.pdf, blz. 20 resp. 22

⁷ 'Kansen voor goed opdrachtgeverschap, Inkoopbeleid provincie Noord-Holland 2013-2016', februari 2013, blz. 4

⁸ <https://www.noord-holland.nl/web/Themas/Milieu/Provinciaal-Milieubeleidsplan.htm>, blz. 21 en 22

deze drie elementen is er aandacht voor specifieke thema's als circulair inkopen, sociale voorwaarden en innovatiegericht inkopen.⁹

Als doelen van maatschappelijk verantwoord inkopen noemt het Rijk onder andere: minimale milieuschade, het stimuleren van eerlijke beloning en goede werkomstandigheden, voorkomen van mensenrechtenschendingen in de keten, stimuleren van circulaire economie, CO2-reductie, energiebesparing, gebruik van duurzame energie en stimuleren van innovatie.

Op veel van deze gebieden zijn goede voorbeelden beschikbaar van andere partijen. De website van Pianoo geeft een inspirerend overzicht.¹⁰ Zo heeft bijvoorbeeld de gemeente Eindhoven sociale voorwaarden opgenomen in de aanbesteding voor telefoniediensten: voorwaarden voor de gehele telefonieketen, wereldwijd. De gemeente Rotterdam heeft betonproducenten gevraagd via de levenscyclusanalyse (LCA) de betonketen in kaart te brengen om ook de verborgen milieueffecten zichtbaar te maken. Het ministerie van Defensie verbrandt haar afgeschreven kleding niet meer, maar verwerkt het tot herbruikbare vezels en eist van nieuwe leveranciers dat de gerecyclede vezels worden gebruikt in nieuw textiel. De Nederlandse onderneming Fairphone laat zien dat het mogelijk is bij de productie van elektronica gebruik te maken van eerlijkere materialen en betere werkomstandigheden te realiseren.

Duurzaam inkopen door de provincie is van groot belang

Duurzaam inkopen door de provincie is van groot belang, omdat het duurzame economie een stap verder helpt. Door als overheid als zeer grote inkoper (60 miljard euro per jaar) duurzaamheidseisen centraal te stellen, wordt direct een substantiële bijdrage geleverd aan een duurzame economie. Bovendien kan de overheid aankomende innovaties over hun marktdrempel helpen en zo bijdragen aan groei en banen. Het totale inkoopvolume door de provincie is ruim 230 miljoen euro. Het is hiermee een strategisch economisch instrument voor verduurzaming en andere doelen van de provincie, zoals:

- het tegengaan van klimaatverandering door energie te besparen en hernieuwbare energieopwekking te stimuleren;
- hergebruik van grondstoffen;
- een schonere leefomgeving: lucht, water, bodem;
- het stimuleren van innovatie;
- het stimuleren van eerlijke beloning en goede werkomstandigheden;
- het beschermen en duurzaam benutten van natuurlijk kapitaal, zoals ook biodiversiteit;
- het verduurzamen van product- en marktketens.

Ook VNO/NCW vinden duurzaam inkopen door de overheid van groot belang. Zij vinden dat het tempo van duurzaam inkopen omhoog moet. Zie het advies van VNO/NCW uit 2011 en de brandbrief daarover het jaar erop¹¹.

De overheid kan nieuwe markten scheppen wanneer deze zich opstelt als durfinvesteerder, waarmee ze aan de basis kan staan van doorbraak technologieën¹².

⁹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2015/09/11/plan-van-aanpak-maatschappelijk-verantwoord-inkopen-2015-2020>

¹⁰ <https://www.pianoo.nl/themas/maatschappelijk-verantwoord-inkopen-mvi-duurzaam-inkopen/praktijkvoorbeelden-mvi>

¹¹ Advies Duurzaam Inkopen, VNO-NCW, MKB Nederland, MVO Nederland, NEVI, De Groene Zaak, juni 2011
<https://www.pianoo.nl/document/6526/brandbrief-advies-duurzaam-inkopen>

¹² Maak kennis met de grootste uitvinder aller tijden, De Correspondent, 25 februari 2015
<https://decorrespondent.nl/2496/Maak-kennis-met-de-grootste-uitvinder-aller-tijden/109053886656-3c367d6a>

De kansen die de circulaire economie biedt voor Nederland zijn duidelijk. TNO heeft becijferd dat er jaarlijks tenminste € 7 miljard is te verdienen, ruim 50.000 banen gecreëerd kunnen worden en de milieu-impact sterk gereduceerd kan worden¹³.

Duurzaam inkopen gemiddeld 1-5% goedkoper

In 2010 gaf staatssecretaris Atsma (I&M) aan dat duurzaam inkopen gemiddeld 1 procent goedkoper is, tot 5 procent.¹⁴ Duurzaam inkopen levert dus geld op.

"We zijn met duurzaam inkopen op de goede weg. Jammer dat veel mensen nog denken dat duurzaam inkopen duurder uitpakt, want het tegendeel is waar. Door duurzaam in te kopen kan gemiddeld 1% worden bespaard, in sommige situaties is zelfs 5% haalbaar. Ook initiatieven als Rijksmarktplaats en Overbijdeoverheid.nl kunnen de kosten aanzienlijk drukken", aldus Atsma.

Een voorbeeld is het toepassen van het principe van TCU (Total Cost of Usage) of TCO (Total Cost of Ownership) waarbij niet alleen gekeken wordt naar de aanschafprijs, maar ook naar de kosten in alle fasen daarna. Bijvoorbeeld bij de gloeilamp versus de spaarlamp, elektrische auto versus benzineauto, energieneutraal gebouw versus een gangbaar gebouw, gezonde voeding in het bedrijfsrestaurant en gebouwen zonder 'sick building syndrome', waardoor ambtenaren minder vaak ziek worden. In deze voorbeelden is de aanschafprijs hoger maar de kosten in gebruik lager, waardoor netto besparingen kunnen ontstaan. Ook door gezamenlijk duurzaam in te kopen is geld te besparen.

Het huidige beleid: ruimte voor groei voor maatschappelijk verantwoord inkopen

De provincie heeft in haar nota Inkoopbeleid 2013-2016 als ambitie opgenomen om vanaf 2015 100% maatschappelijk verantwoord in te kopen. Hieronder verstaat de provincie dat bij alle inkopen en aanbestedingen ten minste de door het Rijk beheerde minimumeisen op het gebied van milieucriteria worden opgenomen in het Programma van Eisen in de offerte-uitvraag. In totaal zijn er voor zo'n 50 productgroepen milieucriteria opgesteld, verdeeld in zes clusters, zie hiervoor de website van *Pianoo*, het expertisecentrum voor maatschappelijk verantwoord inkopen.¹⁵

Deze clusters zijn: automatisering en telecommunicatie (computers, printers, telefoons e.d.), energie (energievoorziening), grond-, weg- en waterbouw (als dijkversterking, bouwwerken, openbare verlichting, wegen), kantoorfaciliteiten en diensten (als bloemen, catering, kantoormeubilair), kantoorgebouwen (als stoffering, laag energieverbruik), transport en vervoer (als dienstauto's en OV).

Daar waar mogelijk en relevant streeft de provincie in haar inkoopbeleid een hoger ambitieniveau na dan zich alleen houden aan 100% van de minimumeisen voor duurzaam inkopen, tenzij dit leidt tot een onevenredig hogere prijs.¹⁶ Een voorbeeld is het gunningscriterium dat bij aanbestedingen voor OV 'emissieloos' hoog wordt gewaardeerd en dat het staand beleid is dat vanaf 2025 OV aanbestedingen dienen uit te gaan van emissieloze voertuigen.

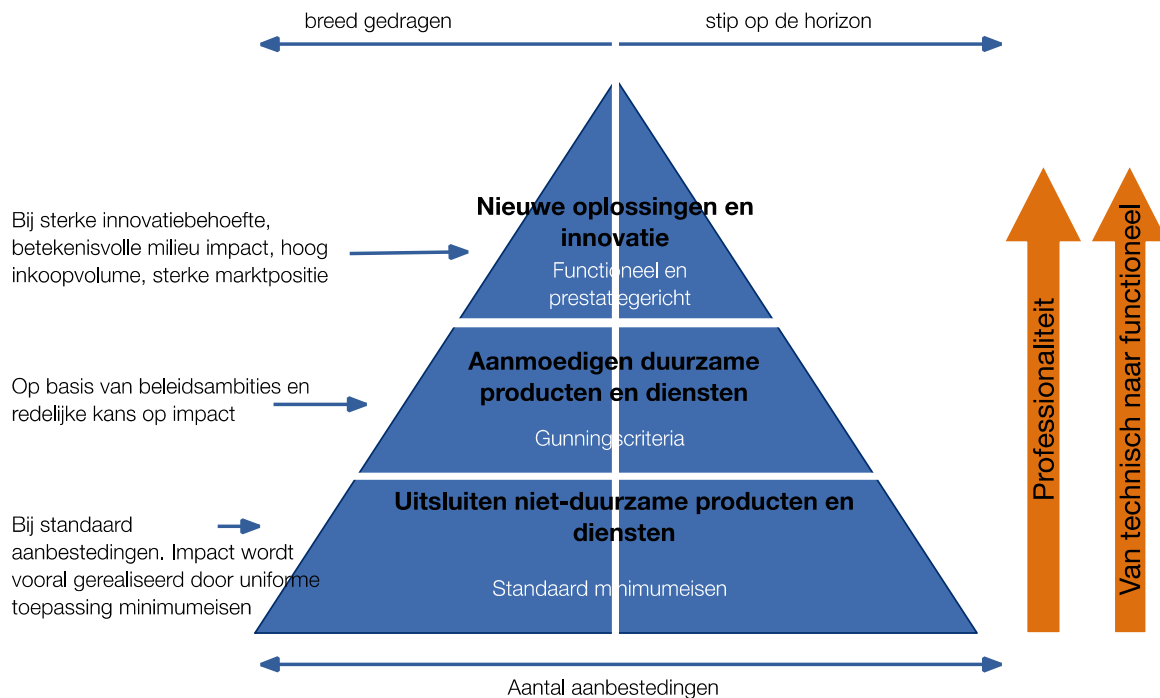
¹³ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2013/06/20/tno-rapport-kansen-voor-de-circulaire-economie-in-nederland>

¹⁴ <http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2010/11/11/overheid-bespaart-honderden-miljoenen-met-duurzaam-inkopen.html>

¹⁵ <https://www.pianoo.nl/themas-markten/maatschappelijk-verantwoord-inkopen-mvi-duurzaam-inkopen/productgroepen>

¹⁶ 'Kansen voor goed opdrachtgeverschap, Inkoopbeleid provincie Noord-Holland 2013-2016', februari 2013, blz. 4

De provincie koopt dan ook al duurzaam in. Daarbij hanteert de provincie de indeling volgens onderstaand model. Deze is ontwikkeld door *Pianoo*, het 'Expertisecentrum aanbesteden' van het ministerie van EZ¹⁷. Het onderscheid 'breed gedragen' en 'stip op de horizon' is hieraan toegevoegd.



Basisniveau 0

Het onderste niveau van de piramide, het basisniveau, is inkoop volgens de minimumeisen voor duurzaam inkopen voor de door Agentschap NL gedefinieerde productgroepen. De provincie zegt aan deze minimumeisen te voldoen ('100% duurzame inkoop'). Voorbeelden van deze productgroepen en minimumeisen zijn:

- productgroep dienstvoertuigen met als minimumeis 'tenminste Euro 6- norm';
- productgroep civiele constructies met als minimumeis gebruik van duurzaam hout en afvoer van vrijkomende stoffen als teerhoudend asfalt overeenkomstig de Wet milieubeheer;
- productgroep catering met als minimumeis dat de dichtheid van vleeskuikens in stallen niet meer is dan 33 kg per m². Dit komt overeen met ruim 16 slachtrijpe kippen per m².

Dit zijn minimumeisen, die veelal volgens de wet al verplicht zijn en nog weinig ambitieus zijn.

Niveau 1

Bij het eerste niveau van de piramide maakt de provincie gebruik van gunningcriteria (wensen), in die zin dat aan duurzaamheid in de offerte extra punten wordt toegekend. Het duurzaam aanbod is al wel op de markt, maar nog maar in geringe omvang. Aanbieders worden aangemoedigd om duurzame producten en diensten te leveren, hoger dan de minimumeisen. De provincie zegt op dit niveau al wel actief te zijn, door bijvoorbeeld bij een aanbesteding extra punten toe te kennen voor materiaal dat minder schadelijk is.

Niveau 2

Bij dit niveau worden aanbieders uitgenodigd tot innovatie vóór boven de minimumeisen of tot

¹⁷ <https://www.pianoo.nl/themas/maatschappelijk-verantwoord-inkopen-duurzaam-inkopen>

nieuwe toepassingen. De overheid kan hier de markt helpen, zodat ondernemers de ontwikkelkosten kunnen maken en terugverdienen. Dat verlangt aanbesteden op functie en prestatie, zodat aanbieders ontwikkelruimte krijgen. Voorbeelden die de provincie noemt zijn SolaRoad en groene geluidschermen (bamboe).

In de Voortgangsrapportage 2014 van de Nota Inkoopbeleid 2013-2016 noemt de provincie als resultaten die in 2014 provinciebreed zijn behaald op het gebied van Duurzaam Inkopen:

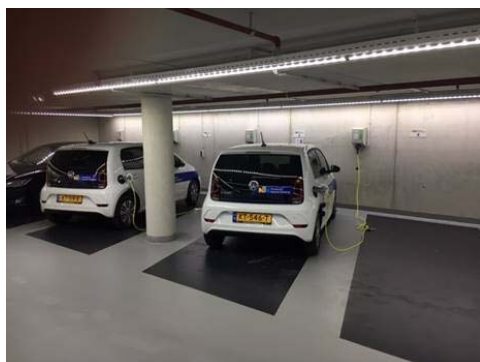
- ondertekenen Green Deal duurzaam GWW;
- concernbrede workshop Duurzaam Inkopen;
- vaststellen nieuw Milieubeleidsplan 2015 – 2018, w.o. ambities Circulaire economie;
- opstellen Economisch Meest Voordelige Inschrijving (EMVI) criteria B&U;
- opleveren gebouw Dreef;
- zonnepanelen geplaatst op dak Houtplein;
- SolaRoad;
- aanbesteding dienstauto's met keuzepallet meer duurzame modellen;
- OV-concessie Haarlem/IJmond met de uitvraag van een transitieplan duurzaamheid.

De conclusie luidt dat de provincie al duurzaam inkoopt, maar nog veel meer kan.

De provincie kan nog veel doen op MVI en daarmee duurzame economie bevorderen

Dit initiatiefvoorstel neemt de piramide-indeling over die de provincie hanteert, en benoemt een aantal maatregelen die concreet zijn en een verandering kunnen versnellen. Daarbij is een aantal conclusies van het Rijk van belang. Namelijk dat de ontwikkelrichting voor MVI verschuift van het toepassen van minimeisen (basisniveau) naar het aanmoedigen (niveau 1) en/of uitnodigen (niveau 2) van leveranciers om zo duurzaam mogelijke producten en diensten te leveren. Dit kunnen overheden doen door te kiezen voor andere processen en toepassingsvormen van het instrument MVI, bijvoorbeeld door:

- meer gebruik te maken van gunningscriteria (niveau 1), waardoor bedrijven die zich onderscheiden op duurzame maatschappelijke prestaties een gunningsvoordeel krijgen;
- vaker uit te gaan van de levensduurkosten van een product of dienst en niet alleen de aanschafprijs. Door eerst inzicht te verkrijgen in de potentiële besparingen en vervolgens daarop te sturen verbeteren overheden hun duurzaamheid en financiën;
- vaker te kiezen voor een functionele uitvraag (niveau 2), waarbij de functie en of het doel worden omschreven in plaats van een uitgebreide technische omschrijving van het te leveren product, dienst of werk.¹⁸



¹⁸ https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2015/09/11/plan-van-aanpak-maatschappelijk-verantwoord-inkopen-2015-2020_biz.4

Maatregelen

Korte termijn maatregelen	Middellange maatregelen
1. PS spreken zich uit dat zij maatschappelijk verantwoord inkopen van groot belang vinden.	
2. Verantwoorde bloemen aanbieden bij gelegenheden als een jubileum. De bloemisten waarbij de provincie inkoopt hebben vanaf het volgende contract (1-1-2018) het certificaat Barometer Duurzame Bloemist, en scoren daarop op het niveau 'Gold'. Dit houdt in dat minimaal 50% van de ingekochte bloemen en planten duurzamer is dan gangbaar. Ook stelt deze Barometer eisen aan de bedrijfsvoering, als duurzamer vervoer, gebruik van groene energie, energiebesparing, zorg voor medewerkers als aandacht voor medewerkers 'met een afstand tot de arbeidsmarkt'. http://www.barometerduurzamebloemist.nl/393/factsheets/factsheet-barometer-duurzame-bloemist.html	
3. Meer dan twee circulaire aanbestedingen per jaar doen, bijv. 10 (de Green Deal circulair inkopen gaat uit van minimaal twee/jaar).	Alle aanbestedingen circulair.
4. Bij circulaire inkoop samenwerken met gemeenten in de regio en daarmee invloed vergroten, zoals de provincie Utrecht ook doet. (door groter inkoopvolume)(bijv. samen met gemeenten Haarlem, Amsterdam en Beverwijk)	
5. Bij de eerstvolgende aanbesteding voor IT, wanneer het de aanschaf van elektronica-producten betreft, aanbidders aan te moedigen extra resultaten te bereiken op het gebied van het gebruik van eerlijke materialen en het stimuleren van goede werkomstandigheden. Op deze manier worden bedrijven in de elektronica-keten gestimuleerd om aandacht te hebben voor deze aspecten van het productieproces.	Verantwoord materialengebruik bij alle provinciale inkoop en aanbidders aan te moedigen extra resultaten te bereiken op het gebied van het gebruik van eerlijke materialen en het stimuleren van goede werkomstandigheden.
6. Bij de eerstvolgende aanschaf van dienstauto's van de gedeputeerden en de Commissaris van de Koning zal het streven zijn om te komen tot de meest duurzame keuze van de voertuigen die dan op de markt aangeboden worden en die aansluiten bij de functionele eisen die worden gesteld.	Alle auto's van de provincie zijn emissieloos.
7. Experimenteren met aanschaf producten op levensduurkosten en het daarbij ook betrekken van vermeden maatschappelijke kosten. ¹⁹	TCU (Total Cost of Usage) de standaard.
8. Jaarlijks rapporteren over de voortgang van voorgaande acties, in heldere taal, over concrete resultaten, in enkele A4-tjes.	
9. Zich te buigen over de 'Horizon maatregelen' (middellange termijn) en een plan te formuleren hoe deze maatregelen binnen bereik van de provincie te brengen.	

¹⁹ De kosten kunnen dan weliswaar hoger zijn dan reguliere aankoop, maar dat mag, want bij die aanschafprijs mag betrokken worden: de kosten van de hele keten en tijdsduur, de vermeden maatschappelijke kosten die moeten worden opgeteld bij de prijs van het niet-duurzame product of dienst omdat de overheid die kosten ook betaalt (externe kosten), en dat aanpak aan de bron goedkoper is dan achteraf vervuiling of schade herstellen.

Besluit

Provinciale Staten spreken uit dat zij maatschappelijk verantwoord inkopen van groot belang vinden en dragen Gedeputeerde Staten op, op basis van het hierboven gestelde:

1. vanaf het volgende contract (1-1-2018) met bloemisten alleen nog zaken te doen met bloemisten die voldoen aan de Barometer Duurzame Bloemist, score 'Gold' (maatregel 2);
2. meer dan twee circulaire aanbestedingen per jaar te doen, bijvoorbeeld door gebruik te maken van best-practices van andere partijen;
3. bij het circulair inkopen samen te werken met gemeenten in de regio;
4. bij de eerstvolgende aanbesteding voor IT, wanneer het (mede) de aanschaf van elektronica producten betreft, aanbieders aan te moedigen extra resultaten te bereiken op het gebied van eerlijke materialen en het stimuleren van goede werkomstandigheden bij de productie;
5. bij de eerstvolgende aanschaf van dienstvoertuigen van de gedeputeerden en de Commissaris van de Koning zal het streven zijn om te komen tot de meest duurzame keuze van de voertuigen die dan op de markt aangeboden worden en die aansluiten bij de functionele eisen die worden gesteld;
6. te experimenteren met aanschaf van producten op levensduurkosten en daarin ook vermeden externe kosten te betrekken;
7. jaarlijks te rapporteren over de voortgang van voorgaande acties, in heldere taal, over concrete resultaten, in enkele A4-tjes;
8. zich te buigen over de 'Horizon maatregelen' (middellange termijn) en een plan te formuleren hoe deze maatregelen binnen bereik van de provincie te brengen.

M.C.A. Klein
ChristenUnie-SGP

F.A.S. Zoon
Partij voor de Dieren

10 juli 2017